

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 104. ÉVLYAMA

1969. MÁJUS XVIII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

T A R T A L O M

Halász Aladár: Az új mechanizmus első évének eredményei és tapasztalatai a fagazdaság területén 193
Dr. Solymos Rezső: Az optimális törzsszámtartás szerepe az erdőnevelés racionalizálásában 204
Dr. Holdampf Gyula: Kelet-szlovákiai erdős tájakon 209
Dr. Tompa Károly—Bründl Lajos: Az erdei fák vegetatív szaporításának néhány módszere 211
Kolonits József: Talaiffelszíni védekezés a májusi cserebogár imágó ellen 218
Geleta Ferenc: A szűrés csodabogyó jelentősége 221
Szeniczey Tibor: Adatok a mátraházi kísérleti mesterséges madárodú telepen észlelt költépusztulásról ... 226

Irodalmi szemle

M. Prodan: Faméréstan (*Dr. Solymos R.*) 233
 Az erdőrendezés feladatkérenek meghatározásával (*Jérome R.*) 234
 Csírázás- és növekedésgátló anyagok a komposztálatlan fahulladékban és tü lombban (*Mátyás Cs.*) .. 236
 A tölgytermesztés fejlesztése Franciaországban (*Dr. Babos I.*) 236
 Szűrőpróbás becslés (*Dr. Solymos R.*) 237
 Egységes könyvelési és statisztikai rendszer bevezetése az NDK erdőgazdaságaiban (*Ulreich J.*) 238

Címkép: *Nyáranyletelepek komplex védelme rovar- és gombakártevők ellen*

Hátlapon: *Tavasza a Bükkfennsíkön — Jávorkút* (Fotó ERTI, Michalovszky I.)

С О Д Е Р Ж А Н И Е

Халас А.: Результаты и опыт первого года нового хозяйственного руководства в области лесного хозяйства 193
Д-р Шоймош Р.: Роль оставления оптимального количества стволов (на га) при рациональных рубках ухода 204
Д-р Холдампф Д.: На Северо-словацких лесных пейзажах 209
Д-р Томпа К.—Брюндл Л.: Несколько способов вегетативного размножения лесных древесных пород 211
Колонитш Й.: Напочвенная борьба с майским хрущом в имажинальной стадии 218
Гелета Ф.: Значение иглицы 221
Сеницзеи Т.: Данные о наблюдаемой гибели вывода птенцов в Матрахазском опытном участке искусственных дуплянок 226

I N H A L T S V E R Z E I C H N I S

Halász A.: Die Holzwirtschaft im ersten Jahre des neuen ökonomischen Systems — **Ergebnisse und Erfahrungen** 193
Dr. Solymos R.: Die Rolle der optimalen Stammzahlhaltung in der Rationalisierung der Waldpflege 204
Dr. Holdampf Gy.: In ostslowakischen Waldgebieten 209
Dr. Tompa K. — Bründl L.: Einige Methoden zur vegetativen Fortpflanzung von Forstbäumen 211
Kolonits J.: Bekämpfung der Imagines des Maikäfers an der Bodenoberfläche 218
Geleta F.: Die Bedeutung von *Ruscus aculeatus* 221
Szeniczey T.: Angaben über das Ableben der Vogelbrut in Verschs-Nistkästen zu Matrahaza 226

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Bründl Lajos agrármérnök, az Erdőgazdasági Fűz- és Nádipari vállalat főmérnöke, Budapest; *Geleta Ferenc*, a Délsomogyi Áll. Erdőgazdaság erdőőrzési felügyelője, Kaposvár; *Halász Aladár*, a MÉM Erdőgazdasági és Faipari Közgazdasági Osztálya vezetője, Budapest; *Holdampf Gyula* ny. erdőmérnök, Budapest; *Kolonits József* tud. munkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Mátrafüred; *dr. Solymos Rezső* tudományos osztályvezető, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest; *Szeniczey Tibor* tud. segédmunkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Mátrafüred; *dr. Tompa Károly* egyetemi docens, Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron.

Az új mechanizmus első évének eredményei és tapasztalatai a fagazdaság területén

HALÁSZ ALADÁR

Az egész ország népe nagy várakozással tekintett az új irányítási rendszer bevezetése elé. A fagazdaság területén a fakitermelési tartalékok jobb kihasználását, az eddiginél magasabb szintű belföldi faellátást, emellett általában a gazdálkodás hatékonyságának javulását, s minden erdőgazdaságnál és vállalatnál kiegyensúlyozott, jövedelmező gazdálkodást vártunk tőle.

A várakozásba több irányból nem kis aggodalom is vegyült. Sokan nem bíztak az erdőgazdaságok új jövedelemszabályozási rendszerében, ezért alapvető problémáktól, mindenekelőtt a személyes jövedelmek nagy mértékű csökkenésétől tartottak. Ezenkívül egyes árszint-problémák, főleg a fenyő fűrészáru indokolatlanul alacsony árszínvonala és a fafeldolgozó kapacitások elégtelensége miatt egyes termékekben már az év elején ellátási feszültségek és a fa külkereskedelmi mérleg további romlása rajzolódott ki.

Érdeemes lesz az elmúlt év adatai alapján az új mechanizmussal kapcsolatos remények és aggodalmak mérlegét a termelés és forgalom, illetve a gazdaságosság vonatkozásában nagy vonalakban áttekinteni, s a leszűrhető következtetések alapján a szükséges intézkedéseket előkészíteni.

1. Termelés, forgalom

A fakitermelés eredményei az új mechanizmushoz fűzött reményeket beváltották: az összes bruttó fakitermelés 1968 folyamán több mint 350 ezer m³-rel, az előző évet némileg meghaladó ütemben nőtt; a kitermelés fafaj- és választék összetétele is kedvező irányba tolódott el.

1. táblázat

Megnevezés	Bruttó fakitermelés tuskóval, 1000 m ³			
	1965	1966	1967	1968
MÉM állami erdőgazdaságok	3497,2	3661,2	3753,9	3924,7
Egyéb állami erdőgazdaságok	38,0	78,9	145,0	278,7
Egyéb állami szervek	216,2	180,8	195,1	249,2
Termelőszövetkezetek, egyéb	797,6	780,9	882,0	878,5
Összesen	4549,0	4701,8	4976,0	5331,1
Iparifahányad (%), az összes vastagfához viszonyítva	59,9	56,2	56,5	57,6

Meglepő, hogy a kitermelés növekedése az állami szerveknél következett be. A termelőszövetkezetek fakitermelése az év folyamán nem nőtt, holott az új rendszer náluk a fakitermelés növelésére lényegesen nagyobb ösztönzést tartalmaz, mint az állami erdőgazdaságoknál. A termelőszövetkezeteknek ez a viszonylagos elmaradása feltehetően a termelőeszközökkel való gyengébb ellátásra vezethető vissza.

A kitermelés fafajösszetételére vonatkozólag összehasonlító adatok egyelőre csak az állami erdőgazdaságokra (MÉM és egyéb) állnak rendelkezésre. Ezek szerint *a legnagyobb mértékű növekedés nyárban (37⁰/₀), valamint a nagy tartálékkal rendelkező fafajokban (cser, akác, gyertyán) következett be.* A kitermelés növekedésének 85⁰/₀-a e négy fafajra esik. Az üzemtervek szerint kitermelhető fatömeget ugyan még távolról sem értük el, azonban *1968 folyamán minden eddigit meghaladó mértékű előrelépés történt a kívánatos összetétel irányában.* Ebben minden bizonnyal nagy szerepe volt a hatósági szervezetnek is, mert 1968-ban a jövedelmi viszonyok még — a cser papírfa jelentős támogatása ellenére is — általában inkább az egyéb fafajok (tölgy, bükk stb.) kitermelésének növelése irányában hatottak. 1969-től kezdve a módosított elvonási rendszer, vagyis a cser, akác, gyertyán és a hazai nyár erdőfenntartási járulékának csökkentése és ezek erdőhasználati járulékának a kitermelés volumenétől függetlenül, egy összegben az 1968. évinél alacsonyabb szinten történt stabilizálása, valamint a cser és gyertyán állományok fafajcserés felújításának támogatása a kitermelés szerkezetének további célirányos változását, s a tartalékok jobb kihasználását feltehetően még inkább elő fogja mozdítani.

2. táblázat

Fafaj	Az állami erdőgazdaságok (MÉM és egyéb) véghasználati és gyéritési fakitermelésének összetétele, 1000 m ³ (bruttó)		
	1967	1968	Index
Tölgy	710,4	737,6	104
Bükk	389,5	413,8	106
Akác	520,9	594,0	114
Cser	749,1	854,9	114
Gyertyán	245,7	264,9	108
Egyéb kemény	152,6	141,0	92
Nyár	285,9	390,6	137
Egyéb lágú	202,7	196,3	97
Fenyő	181,2	201,6	111
Összesen	3438,0	3794,7	110

Javult a fakitermelés választékösszetétele is. *Az iparifa hányad a 2—3 év óta mutatkozó visszaesés, illetve stagnálás után országos viszonylatban 1,1⁰/₀-kal nőtt.* Az iparifa termelés volumen-növekedése teljes egészében a nagytömegű cser papírfa exportnak köszönhető. Viszont az is nagy eredmény, hogy a termelő erdőgazdaságok a forgalmi kötöttségek feloldását kihasználva a helyi szükségletek jobb kielégítésével és új piacok szerzésével ki tudták egyenlíteni egyes hagyományos fatermékekben (pl. szőlőkaró, bányászati faanyagok stb.) az előző évekhez képest mutatkozó visszaesést.

A *fafeldolgozás* terén, miután jelentősebb új kapacitások nem léptek be, az elmúlt év számottevő fejlődést nem hozott. A MÉM felügyelete alá tartozó állami erdőgazdaságok, faipari vállalatok és az ERDÉRT Vállalat, valamint a MÉM szervezetéből az elmúlt év közepén kivált egyéb állami erdőgazdaságok fafeldolgozása a következőképpen alakult:

3. táblázat

M e g n e v e z é s	1965	1966	1967	1968
	évben feldolgozott gömbfa, 1000 m ³			
Rönk	826,9	844,6	861,4	896,9
Rostfa	119,3	137,7	161,9	184,5
Fagyártmányfa, egyéb.....	748,9	748,0	794,6	774,3
Összesen.....	1695,1	1730,3	1817,9	1855,7
ebből: faipari vállalatok	965,6	1003,7	1064,3	1016,4
állami erdőgazdaságok* ..	543,1	542,2	552,1	602,4
ERDÉRT Vállalat	147,4	149,1	165,7	209,7
Erdőkémia Vállalat	20,8	23,5	20,6	12,2
Erdei Termék Vállalat ..	18,2	11,8	15,2	15,0

* MÉM és egyéb

Az állami erdőgazdaságok által feldolgozott gömbfa mennyiségének növekedése, s ezzel egyidejűleg az iparvállalatok fafeldolgozásának csökkenése egyelőre csak kis méretekben ugyan, de mindenképpen párhuzamos kapacitások rendelkezésére utal.

A farostlemez- és forgácsológyártás az év folyamán alig nőtt. A hárosi forgácsológyár üzembehelyezése sajnos csak az év végén történt meg, ezért annak termelése a belföldi ellátást nem befolyásolta.

Külkereskedelmi vonatkozásban az elmúlt évnek *jelentős eredménye a tűzifa import teljes megszűnése, s a nagytömegű cser papírfa export (180 ezer ürm) megindulása.* Papírfa exportunk 1968-ban az előző évi 321 ezer ürm-ről 427 ezer ürm-re növekedett.

Különösen az erdőgazdaságok jelentős erőfeszítéseket tettek a feldolgozott termékek exportjának fokozására is. Ezek volumene azonban a feldolgozatlan állapotban exportált alapanyagok (papírfa, tűzifa stb.) 2,8 millió dollár értékű nettó árbevételéhez képest még nem számottevő; a parkettlécclal és az egyéb fagyártmányokkal együtt összesen kb. 6—7 ezer m³, értéke nem érte el a 700 ezer dollárt. Ezért *exportunkra — a bér munkajellelű tranzakciót nem számítva — még mindig az alapanyag-export döntő súlya jellemző.*

A tűzifa import megszűnése, valamint a papírfa és a fagyártmány export növekedése 1968-ban összesen kb. 21 millió DFt-tal javította külkereskedelmi mérlegünket. A belföldi szükségleteknek a magasabb értékű késztermékekben bekövetkezett nagyarányú növekedése miatt faellátásunk import-export egyenlege az év folyamán mégis nagy mértékben, mennyiségben kb. 170 ezer gömbfa m³-rel (1967-hez viszonyítva 5⁰/₀-kal), értékben 160 millió DFt-tal (14⁰/₀-kal) romlott. Tökés viszonylatban a fűrészipari termékek deviza-egyenlegének mintegy 20 millió DFt értékű romlását részben az alapanyagok exportnövekedése, részben az egyéb termékek mérlegjavulása kiegyenlítette.

Az előrejelzésnek megfelelően *legnagyobb mértékű romlás a fűrészipari termékekben következett be* (összesen kb. 90 millió DFt). A fenyő fűrészáru forgalom import-többlete — részben az import jelentős növekedése, részben pedig

az export visszaesése révén, jórészt az alacsony árakkal előidézett szükséglet-növekedés, s emellett a helyettesítő anyagok hiánya miatt — egy év alatt 200 ezer m³-rel, 30⁰/₀-kal nőtt.

A lemezipari termékek külkereskedelmi egyenlege — az import jelentős növekedése miatt — ugyancsak mintegy 16 millió DFt-tal, az előző évihez képest 54⁰/₀-kal romlott. Az 1968. évi import-többlet farostlemezben megközelítette a 20 ezer m³-t, faforgácslapban pedig a 8 ezer m³-t. (Pozdorjalapban kb. 7 ezer m³ export-többletünk volt.)

A cellulóz- és papíripari termékek importja 1968-ban megközelítette a 900 ezer gömbfa m³-t. E termékek devizaegyenlege 1967-hez képest 40 millió DFt-tal romlott, az import-többlet értéke megközelítette a 460 millió DFt-ot.

A fafelhasználás terén iparifában továbbra is az utóbbi években tapasztalt 4—5⁰/₀-os növekedés, tűzifában viszont az utóbbi évek stagnálásával szemben nagymértékű visszaesés volt tapasztalható. Az iparifa fogyasztás az 1967. évi 5,3 millió m³-rel szemben megközelítette az 5,6 millió m³-t, a tűzifa fogyasztás pedig az 1967. évi 2,5 millió m³-ről 2,3 millió m³ körüli szintre esett vissza. (Vastag tűzifában 7⁰/₀-os, vékony tűzifában 9⁰/₀-os, faszénben 17⁰/₀-os csökkenés mutatkozik.)

4. táblázat

M e g n e v e z é s	1965	1966	1967	1968
	évi összes felhasználás, 1000 gömbfa m ³ -ben			
Iparifa	4697	5168	5282	5561
Tűzifa.....	2648	2576	2550	2344
ebből: vastag	1842	1762	1715	1592
vékony és tuskó	676	695	713	651
faszén	130	119	122	101
Összesen.....	7345	7744	7832	7905

A tűzifa fogyasztás csökkenése egyelőre általánosítható értékesítési problémákat nem okozott. Országos viszonylatban készletnövekedés nem tapasztalható. A jövőben azonban a fogyasztás további csökkenése már fékezheti a fakitermelés növelését, s ezáltal az iparifa választékokkal történő ellátás javítását.

Az év elején a hengeres választékok közül papírfában és bányafában, sőt bizonyos mértékig lombos rönkben is áthidalhatatlannak látszó ellátási zavarok jelei mutatkoztak. Ezek azonban az év folyamán mind megoldódtak: a Papíripari Vállalat 1968 folyamán összesen kb. 344 ezer ürm papírfát használt fel (20 ezer ürm-rel többet, mint 1967-ben), lombos papírfa felhasználása és ennek aránya is nőtt, emellett papírfakészlete több mint kétszeresére növekedett, megközelíti a 140 ezer ürm³-t. A bányafahiányt gyakorlatilag a felhasználás csökkenése, a lombos rönkhiányt pedig a Csehszlovákiából előnyös feltételek mellett importált lombos rönk hidalta át.

A fenyő fűrészáru fogyasztás az év folyamán legalább 100 ezer m³-rel nőtt, elérte az 1,1 millió m³-t. A furnér kivételével nagy mértékben nőtt a lemezipari termékek felhasználása is. Enyvezett lemezben kb. 13⁰/₀-kal nőtt, normál bútortalapban 28⁰/₀-kal visszaesett, pozdorjalapban megközelítőleg az 1967. évi szinten maradt a fogyasztás. Farostlemezben egy év alatt kb. 10 000 m³-rel, 17⁰/₀-kal, forgácslapban pedig közel 17 ezer m³-rel, 42⁰/₀-kal nőtt a felhasználás. A kereslet e két utóbbi termékben — különösen a lakosság körében, ahol az új termékek fogyasztása még mindig csak egészen minimális — a tényleges felhasználást

lényegesen meghaladta, ezért a fogyasztás nagyobb növekedését elsősorban az áruhiány akadályozta.

5. táblázat

Megnevezés	1960	1965	1967	1968
	évi összes felhasználás, 1000 m ³			
Enyvezett lemez	23,4	19,2	19,5	22,0
Bútorlap	18,9	14,2	11,6	8,3
Farostlemez	23,1	44,8	57,5	67,0
Faforgácslap	8,6	30,1	40,0	56,8
Pozdorjalap	10,2	28,4	41,2	42,1

Furnérban az év elején súlyos ellátási zavarokat jeleztek. Ezért rendkívüli import engedélyezésére is sor került. A tényleges helyzet ezzel szemben egészen meglepően alakult: a belföldi termelés megközelítőleg fedezte a szükségletet, s az előző évi kb. 2,5 millió m²-ről 3,6 millió m²-re növelt furnér import jórészt a készleteket növelte. Az 1968. évi tendenciák tehát a farostlemez- és forgácslapgyártás fejlesztését egyértelműen alátámasztják, a furnérgyártás bővítése azonban alapos megfontolást igényel.

A papír- és kartonfogyasztás növekedési üteme némileg lassult. Az összes fogyasztás az 1967. évi kb. 350 ezer tonnáról mintegy 380 ezer tonnára, az egy főre eső fogyasztás pedig 34 kg-ról kb. 37 kg-ra nőtt.

A termelés és a forgalom adatai alapján leszűrhető tapasztalatokat összegezve meg lehet állapítani, hogy az új mechanizmus a termelés és a belföldi forgalom terén általában kedvező eredményeket hozott, külkereskedelmi vonatkozásban és az iparifa felhasználás szerkezetében viszont — az előzetes aggodalmaknak megfelelően — egyelőre változatlanul a kedvezőtlen jelenségek uralkodnak.

2. Gazdaságosság, hatékonyság

Az év elején a legtöbb probléma a vállalatgazdálkodás kérdéseivel, az árakkal és a sokak szerint *túlzott* jövedelemelvonással kapcsolatban vetődött fel. Érdeemes lesz az e téren kialakult helyzetet is a rendelkezésre álló adatok alapján áttekinteni.

Az árak tekintetében a reform kidolgozásakor — a fakitermelés 1965/66. évi

6. táblázat

Megnevezés	Átlagárak, Ft/m ³			Árindex 1968. tény	
	1966	1968		1966	1968 előzetes
		előzetes	tény		
Iparifa összesen	525	755	791	151	105
rönk	687	1098	1122	163	102
vezetékoszlop	1203	2500	2391	199	96
bányafa, pillérfa	500	573	555	111	97
papírfa	484	623	679	140	109
rostfa	207	291	278	134	96
forgácsfa	327	291	297	91	102
Tűzifa összesen	194	261	241	124	92
vastag	215	291	272	127	93
vékony	113	147	123	109	84
Összes fa (primér együtt)	373	529	539	145	102
Ebből: állami visszatérítés és dotáció	—	22	28	—	128

választékösszetételét alapul véve — primér erdei fatermékekben az 1966. évi termelői árszinthez képest 43⁰/₀-os, iparifában 46⁰/₀-os, tűzifában 32⁰/₀-os ár-emelkedéssel számoltunk. A reform eredményeként — az előzetes számításokhoz képest — nőtt az iparifa-, s ezen belül is a rönkhányad. Elsősorban emiatt, illetve az időközben engedélyezett cser papírfa dotáció, kisebb részben pedig a szabad árformába sorolt termékek áremelése következtében az összes primér fatermékek árszintje az 1966. évihez képest az előirányzott 43⁰/₀-kal szemben 45⁰/₀-kal emelkedett.

Az előzetes számításokhoz képest 1968 folyamán iparifában az előző okok miatt bekövetkezett kb. 5⁰/₀-os tényleges áremelkedést a tűzifában adott kb. 8⁰/₀-os árengedmény összességében 2⁰/₀-ra mérsékelte.

Ennek következtében az iparifa-tűzifa arányok még inkább az iparifa javára tolódott el. 1969-ben — a fogyasztás csökkenésének fékezése céljából — életbe léptetett 20⁰/₀-os tűzifa árcsökkentés következtében a primér fatermékek átlagos árszintje az 1968. évi ténylegeshez képest összességében kb. 3⁰/₀-kal fog csökkenni, s az arányok még erőteljesebben elősegítik majd az iparifa hányad növelését.

7. táblázat

Megnevezés	Iparifa-tűzifa arányok			
	1966	1968		1969
		előzetes	tény	
Tűzifa összes	100	100	100	100
Iparifa	271	289	328	377

A faipari termékek közül az elmúlt év folyamán legtöbb problémát a fenyő fűrészárúnak túlzottan alacsony, az import növelésére ösztönző ára okozta. Az előzőkben tárgyalt forgalmi és felhasználási adatok a felvételek helytállóságát igazolják. Ezért 1969. január 1-ével a fenyő fűrészáru árát 22⁰/₀-kal felemelték.

A farostlemez forgalom 1968 folyamán ugyan az aránylag magas farostlemez-árak ellenére is jelentős mértékben nőtt, ezért a forgalmi tendenciák az árak módosítását nem tették szükségessé, mégis a felhasználás erőteljesebb terelése érdekében 1969. január 1-ével a belföldi termelésű farostlemez árát 7⁰/₀-kal csökkentették. Egyidejűleg megszüntették az importot terhelő forgalmi adót, mind a farostlemez, mind a forgácslap vonatkozásában. Ezek az intézkedések az 1968. évi valóban egészségtelen arányokat kedvező irányban változtatják meg.

8. táblázat

Megnevezés	1968	1969	Árváltozási index	Árarányok	
	évi ingadozó átlagár Ft/m ³ *			1968	1969
Fenyő fűrészáru	1853	2272	122	100	100
Farostlemez, belföldi	4130	3830	93	—	—
import	3900	3041	78	—	—
átlag	4030	3538	88	217	156
Faforgácslap, belföldi	3000	3000	100	—	—
import	2950	2384	81	—	—
átlag	2994	2887	96	162	127

* Feladóállomási árak; a fenyő fűrészárúnál a hatóságilag előírt leadóállomási árból 50 Ft/m³ fuvar költségét levonásával.

Az állami visszatérítés (export-támogatás) 1968-ban a primér fatermékek átlagos árbevételében csak mintegy 5⁰/₀-ot, az erdőgazdaságok vállalati eredményéhez viszonyítva azonban már 37,6⁰/₀-ot, a devizasorzós export árbevételhez képest pedig több mint 50⁰/₀-ot képviselt. (A visszatérítés megszüntetése esetén a primér fatermékek átlagos árszintje kb. 28 Ft/m³-rel csökkenne.)

9. táblázat

Megnevezés	Állami visszatérítés és export dotáció			
	Ft/\$	az ösz- szes be- vétel*	az ex- port ár- bevétel*	a válla- lati ered- mény
Erdőgazdaságok	33,6	3,4	52,5	37,6
Szakkvállalatok	29,7	12,3	48,3	137,2
Faipari vállalatok	19,5	1,0	32,2	8,4
ERDÉRT Vállalat	14,0	1,2	17,1	47,0

* Állami visszatérítés és dotáció nélkül, az export árbevétel a devizasorzókkal számítva.

A támogatás — különösen az erdőgazdaságoknál — az export növelését nagy mértékben elősegítette. A nagytömegű cser papírfa export realizálása majdnem kizárólag ennek köszönhető. Mégis helytelen lenne a támogatásnak ezt a magas színvonalát a jövőben is fenntartani, s ezzel exportunk látszólagos versenyképtelenségét dokumentálni. A támogatás csökkentésére részben a devizaárak emelkedése, részben pedig az erdőhasználati járulék csökkentése adhat fedezetet.

10. táblázat

Megnevezés	Mérték- egység	Deviza egységár, \$ ¹		Feladóállomási ár, Ft	
		Előzetes	1968. évi tény	Előzetes	1968. évi tény ²
Papírfa					
bükk	űrm	5,93	6,60	480	546
gyertyán	űrm	5,93	5,50	480	438
vegyes lombos ³	űrm	5,90	6,29	380	411
nyár	űrm	6,84	6,53	430	406
fenyő	űrm	7,07	8,20	390	473
Akácoszlop	m ³	21,30	21,70	960	982
Szőlőkaró	m ³	23,34	28,60	1148	1 396
Fafélkészáru	m ³	63,40	108,08	6200	10 833
Parkettléc					
tölgy	m ³	84,78	101,80	5132	6 233
cser	m ³	75,61	78,80	3200	3 343

¹Ab magyar határ (devizafuvar és jutalék nélkül, de belföldi fuvarral)

²A deviza-egységárak változásai, valamint az előzetesen kalkulált devizakihozatal alapján számítva. Pl. az akácoszlop előzetesen kalkulált devizahozama 53,70 Ft/\$ (60—6,30) volt, ára 40 centtel emelkedett tehát a belföldi feladóállomási ár: 53,70 × 0,40 = 21,5 Ft/m³-rel emelkedett.

³Cser papírfa nélkül; annak deviza ára nem változott, de az időközben engedélyezett termelési dotáció a feladóállomási árat az előzeteshez képest 69 Ft/űrm-rel növelte.

A nettó devizaárak az induló árakhoz képest — néhány kivételtől eltekintve — általában emelkedtek. Ez önmagában is módot ad az erdőgazdaságoknál a visszatérítésnek 1970-től kezdve már az eredeti jóváhagyásban előírt 20—25%-os csökkentésére.

1971-től kezdve pedig célszerű lesz a visszatérítést teljes egészében megszüntetni. Ezt az erdőhasználati járulék csökkentése a vállalati érdekek és az állami költségvetés sérelme nélkül biztosíthatja, miután annak volumene — még az 1969. évi tűzifa-árrendezés érdekében végrehajtott kb. 30 millió Ft-os csökkentés után is — több mint 2,2-szerese az állami visszatérítés és dotáció együttes összegének.

Az állami visszatérítés csökkentését a faiparral való arányosítás is szükségessé teszi. A párhuzamos kapacitások keletkezésének megelőzése érdekében sem tartható az, hogy a fagyártmányoknak az alacsony devizaárszint alapján megállapított magas állami visszatérítése az erdőgazdaságoknál azt a téves nézetet keltse, hogy az általuk exportra gyártott faipari termékek a népgazdaság számára m³-enként 2—4000 Ft-tal többet érnek, mintha azokat a faipari vállalatok állítanák elő.

Az erdősítések elszámolási rendszerének kidolgozásakor e munkák árbevételét az átárazott közvetlen költségeken felül 37% általános költséget és a bruttó költség 3%-ának megfelelő nyereséget figyelembe véve irányoztuk elő. A statisztikai és a mérlegadatok alapján meg lehet állapítani, hogy az új rendszer a munkák maradéktalan elvégzésére, a hátralékok felszámolására, emellett az önköltség csökkentésére is kellőképpen ösztönzött. Az erdősítési munkák 1968. évi tényleges árbevétele a közvetlen költségeket az előzetes számításokban figyelembevéve 41%-kal szemben 47%-kal haladja meg, tehát az egységárak nem 3%, hanem több mint 7% nyereség elérésére biztosítottak fedezetet.

A jövedelemszabályozással kapcsolatos előzetes számításokban — az erdőfelújítás és erdőfenntartás évenként várható költség-szükségletének megfelelően — a fahasználatot terhelő erdőfenntartási járulékok volumenét 446 millió Ft-tal vettük figyelembe. Az 1968. évi leszámolások adatai szerint az erdőfelújítás és erdőfenntartás költség-szükséglete — az erdőfelújítást pótló telepítéseket is figyelembe véve — 423 millió Ft, az Erdőfenntartási Alapra teljesített összes befizetés pedig 469 millió Ft volt. Az adatok szerint tehát az erdőfelújítás és erdőfenntartás költségfedezetének biztosítására eszközözölt jövedelemelvonás a tényleges szükségletet kb. 46 millió Ft-tal meghaladta. (Az Erdőfenntartási Alap év végi egyenlege az erdőfeltárás kiegészítő támogatására és a cser papírfa export termelési dotációjának fedezetére történt igénybevétel miatt 1968 folyamán ennek ellenére mintegy 28 millió Ft-tal csökkent. 1969—70 folyamán, tehát 1970. év végéig az erdőfeltárára történő igénybevételek az egyenleget további 100 millió Ft-tal fogják csökkenteni.) A befizetés és az erdőfenntartásra történő igénybevétel egyensúlyának megteremtése céljából 1969-től kezdve az erdőfenntartási járulékok módosítása révén a befizetések évenkénti volumenét összességében kb. 50 millió Ft-tal csökkentettük. Ez egyúttal a tűzifaárak csökkentésének részbeni fedezetét is megteremtette.

Az erdőfenntartási járulék a fahasználat termelési értékének — még a csökkentett szinten is — több mint 25%-a. Ennélfogva a fatermékek árképzésének ez a legjelentősebb tényezője. A tűzifa és néhány egyéb fatermék, általában az akác és cser választékok versenyképessé tétele érdekében szükséges lesz ezek árát tovább csökkenteni. Ehhez az erdőfelújítás és erdőfenntartás költség-szükségletének ésszerű csökkentése is jelentős fedezetet nyújthat. Az erdőművelési ágazatokon 1968-ban — a helyenként súlyos aszály ellenére — realizálódott nyereség és a ráfordításos munkák magas volumene (ezt a feltevést egyértel-

műen alátámasztja. A valóságban ennél lényegesen nagyobb lehetőségek állnak rendelkezésre. Ezek kiaknázása azonban csak akkor válik lehetővé, ha az erdőművelésben is hatni engedjük a világszerte egyre jobban tért hódító ökonómiai szemléletet és nem erőszakolunk magas költségráfordítással végrehajtható munkákat ott, ahol azok az elérhető fahozam értékében sohasem térülhetnek meg.

A vállalati jövedelmezőség vonatkozásában az új rendszerre való áttéréskor alapvető célkitűzés volt, hogy minden vállalat számára megteremtsük a nyereséges gazdálkodás feltételeit. Ennek megfelelően a jövedelemszabályozással kapcsolatos rendelkezések — az előzetes számítások szerint — az erdőgazdaságoknál és szakvállalatoknál átlagosan 5,3⁰/₀-os, az iparvállalatoknál 5⁰/₀-os eszközarányos nyereséget biztosítottak.

Az 1968. évi mérlegadatok szerint a jövedelemszabályozás alapján véve bevált. Egyetlen veszteséges erdőgazdaság, illetve vállalat sem volt. A szabályozás tehát — az előzetes aggodalmakkal ellentétben — a jövedelmező vállalatgazdálkodás feltételeit megteremtette.

A fagazdaságnak a MÉM felügyelete alá tartozó vállalatai 1968-ban összesen mintegy 820 millió Ft vállalati eredményt értek el, az állami visszatérítés és az egyéb támogatások levonása után összesen kb. 1,6 milliárd Ft-tal járultak hozzá a társadalmi tiszta jövedelemhez, a vállalati nyereségből 187 millió Ft-ot fejlesztésre fordíthatnak, kb. 146 millió Ft-ot pedig részesedésként oszthatnak ki a dolgozók között.

Az erdőgazdaságok és szakvállalatok az előzetes számításokban előirányzott 5,3⁰/₀-kal szemben átlagosan 10,7⁰/₀ eszközarányos nyereséget értek el, a visszatartható részesedési és fejlesztési alap is az előirányzottnál magasabb szinten, de nagyobb szóródással alakult ki.

11. táblázat

Megnevezés	Eredmény		Nyereségből képezett fejlesztési alap		Részesedési alap a bér %-ában	
	az összes eszközérték százalékában					
	átlag	szóródás	átlag	szóródás	átlag	szóródás
Erdőgazdaságok ...	10,7	2,9—37,1	1,8	0,6— 5,0	10,5	3,8—20,6
Szakvállalatok	10,7	7,0—17,1	3,0	1,1— 6,2	9,1	8,3—11,4
Iparvállalatok	16,9	7,2—42,5	4,7	1,8—11,0	10,1	6,5—17,8
Ebből						
farostlemezipar	13,6	—	4,6	—	9,7	—
ERDÉRT Vállalat	16,8	—	3,6	—	13,5	—

Az iparvállalatoknál mind az eszközarányos nyereség, mind a visszatartható részesedési és fejlesztési alap viszonylag magasabb, mint az erdőgazdaságoknál. Ebből következőleg a vállalati akkumuláció arányai — bár az erdőgazdaságoknál a nyereségből visszatartható fejlesztési alap túlzottan alacsony szintje a bérszorító csökkentését, s ezáltal az arányok némi módosítását teszi szükségessé — a vertikális fejlesztést egyértelműen előmozdítják.

A jelenlegi vállalati széttagoltság azonban az eszközök ésszerű felhasználását nehezíti, s jórészt a kezdetleges kisüzemek és párhuzamos kapacitások keletkezését segíti elő. A jelenlegi adózási és eredményfelosztási rendszer — nemcsak a faipar területén, hanem a papíriparban és a népgazdaság más területein is — sajnos ugyanilyen irányban hat: a műszakilag fejlett, nagyobb volumenű, magas termelékenységet biztosító, de eszközigényes beruházások megvalósítása — a nyereségfelosztási előírások miatt — a dolgozók személyi jövedelmét nem nö-

veli, hanem csökkenti. Így az új rendszer az ilyen beruházások megvalósítását nagy mértékben nehezíti. Ezen a fejlődés érdekében feltétlenül változtatni kell. Emellett probléma az is, hogy a farostlemez- és forgácslapgyártás akkumulációs tényezői az erdőgazdasági átlagnál, tehát az alapanyagtermelésnél magasabbak ugyan, de a fűrész- és lemezipar átlagát nem érik el. Így a felhalmozási arányok nem elsősorban a legnagyobb méretű bővítést igénylő ágazatok fejlesztését segítik elő. Ennek előmozdítása érdekében ezeket az arányokat is módosítani kell.

Az alapanyagtermelés és a feldolgozás jövedelmezőségi aránytalanságára utalnak a realizált és a társadalmi tiszta jövedelem összehasonlító viszonyszámai is. Az erdőgazdaságok (alapanyag termelés) 27,5⁰%, az iparvállalatok viszont csak 24,5⁰%, a farostlemezipar csupán 19,8⁰%, a papíripar pedig csak 15,7⁰% eszközarányos társadalmi tiszta jövedelmet produkált. A vállalati jövedelmezőségi arányokkal ellentétben tehát az alapanyagtermelés népgazdasági jövedelmezősége — az alapanyagárakban realizált központosított jövedelem következtében — magasabb mint a feldolgozó iparé.

Ez az aránytalanság a fafeldolgozó iparágak fejlesztését kedvezőtlen színben tünteti fel, s a fakitermelési tartalékok és a feldolgozó kapacitások közötti aránytalanság felszámolását nehezíti. A probléma megoldása érdekében az alapanyagárakban realizált központosított jövedelem egy részét célszerű lesz a feldolgozó iparágakhoz áttelepíteni. Ez az erdőgazdaságok vállalati érdekeinek sérelme nélkül előmozdíthatja a cellulóziparnak, valamint a farostlemez- és forgácslapgyártásnak az erdőgazdálkodás további fejlesztéséhez nélkülözhetetlen fejlesztését.

12. táblázat

Megnevezés		Társadalmi tiszta jövedelem az eszközérték %-ában				
		Erdő- gazdasá- gok	Szak- vállala- tok	Fűrész-lemez, és egyéb ipar		Papír- ipar
				összesen	farostle- mezipar	
Realizált jövedelem	Vállalati eredmény	10,7	10,7	17,1	13,6	11,1
	Eszközkötési járulék	3,3	2,8	4,9	5,1	4,8
	Erdőhasználati járulék	10,0	—	—	—	—
	Bérijárulékok	8,1	7,1	3,8	0,8	1,3
	Egyéb adók és járulékok	0,2	—	0,2	0,3	0,3
	Összesen	32,3	20,6	26,0	19,8	17,5
Támoga- tások	Állami visszatérítés	3,6	14,7	1,3	—	0,5
	Cser papírfá termelési dotáció	0,4	—	—	—	—
	Árkiegészítés és egyéb dotáció	0,8	0,3	0,2	—	1,3
	Összesen	4,8	15,0	1,5	—	1,8
	Társadalmi tiszta jövedelem	27,5	5,6	24,5	19,8	15,7

A társadalmi tiszta jövedelem összetételének elemzéséből kitűnik, hogy az ágazatok közötti jövedelmi aránytalanság az erdőhasználati járulékkal függ össze. Ezért, bár a reform kidolgozásakor helyesnek tűnt ennek beiktatása, ma már — elsősorban az előzőekben tárgyalt aránytalanságok miatt — nem elégedhetünk

meg a múlt év elején kifejtett és 1969-ben megvalósult javaslattal, vagyis az erdőhasználati járuléknak a termelés volumenétől független jövedelemszabályozó tényezővé történő átalakításával. Ma már tovább kell lépnünk, s az erdőhasználati járulék nagymértékű csökkentése, esetleg megszüntetése mellett kell állást foglalnunk.

A papírfa és általában a nyár, valamint az akác és a cser iparija választékok, továbbá az exportált termékek belföldi átadási árában az erdőhasználati járulék, mint konkrét ár-, illetve jövedelemképző tényező szerepet játszik. E választékok így kialakított magas árszintje részben közvetlenül, az export vonatkozásában pedig az ezáltal előidézett magas állami visszatérítés miatt közvetve erősen csökkenti e választékok versenyképességét és a termelés növelésének lehetőségeit. Indokolt tehát az ezzel kapcsolatos problémákat az erdőhasználati járulék kikapcsolásával megszüntetni, s e választékok árának elfogadható szintre történő csökkentésével a kitermelés további nagyarányú növelésének és a cellulózipar gazdaságos fejlesztésének piaci feltételeit megteremteni.

A tűzifa, valamint a farostlemez- és a forgácsolóiparhoz felhasznált faanyagok árának megállapításakor sem az erdőfelújítás költségeivel, sem az erdőhasználati járulékkal, mint árképző tényezőkkel nem számoltak. Ezért ezek árát a reform során az induló árnál alacsonyabb szinten akkor sem állapították volna meg, ha az erdőhasználati járulék beiktatása, mint elgondolás fel sem merült volna. Ennek ellenére az erdőhasználati járulék csökkentése közvetett módon lehetővé teheti a tűzifa és a hozzá hasonló ipari alapanyagok árának bizonyos mértékű csökkentését. Ez részben már az 1969. évi intézkedések során megtörtént, feltehetően további árcsökkentésre, s ezáltal a farostlemez- és forgácsolóipar fejlesztésének még erőteljesebb előmozdítására is mód lesz.

Összefoglalásként — bár egyetlen év adatai végleges következtetés levonását még nem teszik lehetővé — meg lehet állapítani, hogy az új mechanizmus a gazdaság területén működőképesnek bizonyult: a közgazdasági szabályozók és a hatósági szervezet eredményes működésének hatására 1968-ban a gazdálkodás — központi tervszámok nélkül is — alapjában véve helyes irányban fejlődött, a vállalatgazdálkodást is általában a kiegyensúlyozottság jellemezte. A vállalatok, főleg az egyes erdőgazdaságok között mutatkozó meglehetősen nagy jövedelemeltérés okainak felderítése azonban alapos kivizsgálást igényel.

Az észlelt problémák egy részének megoldására, illetve mérséklésére — néhány fatermék árának, valamint az erdőgazdaságok jövedelemelvonási elemeinek módosítása révén — már történtek intézkedések. Egyes termékek árszínvonalával, és főleg az alapanyagtermelés és feldolgozás közötti jövedelemarányokkal kapcsolatban azonban továbbra is jelentős problémák vannak. Ezeket *részben* az erdőfelújítási és erdőfenntartási költségek csökkentésével és az ökonómiai szemléletnek az erdőművelés terén való érvényesülésének lehetővé tételével, *részben* pedig az erdőhasználati járulék formájában központosított jövedelem csökkentésével, illetve ennek részben — az alapanyagáraknak az erdőhasználati járulék csökkentésével ellentételezett mérséklése révén — az iparhoz történő áttelepítésével lehet és kell majd megoldani.

Az előrehaladást és a gazdálkodás hatékonyságát ésszerűbb vertikális szervezet kialakítása, valamint az erdők tipológiai besorolását kiegészítő ökonómiai osztályozás végrehajtása is nagymértékben elősegíthetné.

Халас А.: РЕЗУЛЬТАТЫ И ОПЫТ ПЕРВОГО ГОДА НОВОГО ХОЗЯЙСТВЕННОГО РУКОВОДСТВА В ОБЛАСТИ ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА.

Новая экономическая политика в области лесного хозяйства показала себя вполне жизнеспособной. Хозяйство в общем и целом развивается по правильному направлению, но имеющиеся среди лесхозов большое отклонение по прибылям, требует тщательного исследования. Имеются значительные проблемы в связи с соотношением уровня цен отдельных лесопродукций, и главным образом в связи с соотношением

процентов прибыли, получаемых при производстве основного материала и при его переработке. Для развития и эффективности хозяйства разумно создание вертикальной организации, так же могла бы в большой мере помочь экономическая классификация лесов.

Halász A.: DIE HOLZWIRTSCHAFT IM ERSTEN JAHRE DES NEUEN ÖKONOMISCHEN SYSTEMS — ERGEBNISSE UND ERFAHRUNGEN

Das neue ökonomische System hat sich auf dem Gebiete der Holzwirtschaft als funktionsfähig bewährt. Die allgemeine Richtung der wirtschaftlichen Entwicklung war gut, doch müssen die ziemlich grossen Unterschiede im Einkommen der einzelnen Staatlichen Forstwirtschaftsbetriebe noch einer gründlichen Prüfung unterzogen werden. Es bestehen auch weiterhin bedeutende Probleme beim Preisniveau einzelner Produkte und in den Einkommenrelationen zwischen Werkstoffherzeugung und Verarbeitung. Eine grosse Beihilfe zum Fortschritt und zum Wirtschaftseffekt wäre die Bildung einer rationellen vertikalen Organisation sowie die ökonomische Klassifikation der Wälder.

Az optimális törzsszámtartás szerepe az erdőnevelés racionalizálásában

Dr. SOLYMOS REZSŐ

A termelőerők fejlődésének előfeltétele az újratermelési folyamatok színvonalának és az előállított termékek mennyiségének a növelése. A bővített újratermelés sajátos feladatok megoldását igényli az erdőgazdálkodástól is. Az egykori magánerdőgazdaságok tevékenységét főleg mikroökonómiai tényezők határozták meg. A társadalmi tulajdont képező erdőkben viszont a népgazdasági céloknak megfelelő makroökonómiai összefüggések szabályozzák a termelést. Ezért erdeink fatermésének fokozását a társadalmi munka lehető legtakarékosabb ráfordításával kell megoldani. Az erdőgazdasági hosszú-, közép- és rövidtávú terveket pedig úgy kell összeállítani, hogy a várható fogyasztói igényeknek megfelelően a tervszerűség a terv és a piac egységén keresztül érvényesüljön.

Az említettek megvalósításához járul hozzá az erdőgazdasági termelés racionalizálása. Ezért az erdőneveléssel kapcsolatosan az ERTI-ben e téren is kiterjedt vizsgálatokat folytatunk. Az elért eredmények közül az optimális törzsszámtartásra vonatkozókat ismertetem, mivel ennek az erdőnevelés racionalizálásán túlmenően a várható keresletnek leginkább megfelelő fa választékok elérésében is jelentős szerepe van.

Közismert, hogy egy adott faállomány az adott termőhelyen az optimális körlapösszegetartás mellett képes a maximális növedéket létrehozni. Ezért a nevelővágások során ezt az optimumot kell a tisztításokkal és a gyérítésekkel elérni vagy legalábbis megközelíteni. Külföldön a körlapösszeg jelentőségével, valamint a különböző erdészeti szakterületeken való alkalmazásával már évtizedek óta foglalkoznak. Nálunk viszont erre az állományszerkezeti tényezőre csak vonatottan sikerül szakközönségünk többségének figyelmét ráirányítani. Ennek oka feltehetően abban is rejlik, hogy számos szakember nehezen megfogható tényezőnek tartja. Pedig több olyan műszerrel rendelkezünk, amivel gyorsan és egyszerűen meg lehet határozni (Bitterlich, Anucsin prizma stb.). Ismereteim szerint a munkamegtakarítás és a szakszerűség növelése érdekében a jövőben már az erdőrendezés, az erdőművelés és a fahasználat egyaránt dolgozni fog a körlapösszegegél.

Amikor a körlapösszeg gyakorlati alkalmazásának rendkívül nagy jelentőségét szeretném kiemelni, egyúttal rá kell mutatni arra is, hogy ez az állományszerkezeti tényező csak a törzsszám figyelembevétele esetén segíti elő a